การศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

Study of Student Affairs Administration Based on the Four Brahmavihāras Principles of Administrators in Opportunity-Expansion Schools Under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1

อภิลักษณ์ นาภูวงค์[1],
สุนทร สายคำ[2] และ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง[3]
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น[1,2,3]
Apilak Napuwong[1],
Sunthon Saikham[2] and Samrit Kangpeng[3]
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus[1,2,3]
Corresponding Author, Email: napuwongapilak1986@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจตามลำดับและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มงานและครูผู้สอน จำนวน 258 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจงเพื่อใช้สำหรับการตรวจสอบความสอดคล้องหรือเที่ยงตรง

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานกิจการนักเรียน ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงสุดคือการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ด้านระบบดูแลช่วยเหลือ

* ได้รับบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2569; แก้ไขบทความ: 20 มีนาคม 2569; ตอบรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2569
Received: 5 February 2026; Revised: 20 March 2026; Accepted: 30 March 2026 *pp.407-417*

นักเรียน รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน ด้านงานสภานักเรียน และด้านงานปกครองและระเบียบวินัยตามลำดับ

2. แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียน ตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาควร 1) จัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และยึดหลักเมตตา อุเบกขา สนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือและติดตามนักเรียนอย่างต่อเนื่องและจริงใจ 2) ส่งเสริมให้นักเรียนมีภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีมและการบริหารกิจกรรมด้วยตนเองอย่างเป็นกลางเพื่อพัฒนาทักษะและความเป็นประชาธิปไตย 3) เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างเป็นธรรม มุ่งเน้นปรับพฤติกรรมเชิงบวกมากกว่าการลงโทษ 4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วยความเมตตาและกรุณา ส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคม เช่น พัฒนาอาชีพ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เพื่อหล่อหลอมคุณธรรมและจิตสาธารณะ

คำสำคัญ: การบริหารกิจการนักเรียน; หลักพรหมวิหาร 4; โรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the current conditions of student affairs administration of administrators in opportunity-expansion schools under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1; and (2) to explore guidelines for student affairs administration based on the Four Brahmavihāras principles among administrators under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1. This study employed a mixed-methods approach, combining sequential survey research and qualitative research. The sample group consisted of 258 participants, including school administrators, deputy administrators, heads of work units, and teachers. The statistics used included frequency, percentage, mean, and standard deviation. For the qualitative part, data were collected through interviews with nine key informants who were selected purposively to examine consistency and validity.

The research results were as follows:

1. Student affairs administration based on the Four Brahmavihāras principles showed that the aspect with the highest mean score was the student support and assistance system, followed by community relations activities, student council affairs, and administration and discipline, respectively.

2. Guidelines for student affairs administration based on the Four Brahmavihāras principles should include (1) systematically managing a transparent student support system grounded in loving-kindness and equanimity while encouraging teachers and staff to continuously and sincerely support and monitor students, (2) promoting student leadership, teamwork, and impartial self-administration of activities to develop essential skills and democratic values, (3) providing fair opportunities for all stakeholders to participate in problem-solving with an emphasis on positive behavior modification rather than punishment, and (4) building cooperative networks between schools and communities with loving-kindness and compassion by promoting socially beneficial activities such as career development, environmental conservation, and assistance for the underprivileged to cultivate morality and public-mindedness among students.

Keywords: Student Affairs Administration; Four Brahmavihāras; Opportunity-Expansion Schools

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมาตรา 10 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และไม่เสียค่าใช้จ่าย ขณะเดียวกัน มาตรา 17 กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวน 9 ปี สำหรับเด็กตั้งแต่อายุย่างเข้าปีที่ 7 จนถึงอายุย่างเข้าปีที่ 16 หรือจนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องหรือด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับสิทธิและโอกาสทางการศึกษาอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2568)

งานกิจการนักเรียนถือเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษา ที่ผู้บริหารและครูต้องดำเนินการอย่างจริงจัง เนื่องจากมีบทบาทโดยตรงต่อการส่งเสริมพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย คุณธรรม และจริยธรรม อันเป็นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บทบาทของสถาบันครอบครัวในการดูแลพฤติกรรมของผู้เรียนลดลง ส่งผลให้สถานศึกษาต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทั้งในด้านการป้องกัน แก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน รวมถึงการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน (กิติมา ปรีดีดิลก, 2532 : 96)

อีกทั้งเยาวชนในปัจจุบันยังขาดทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยเฉพาะการรู้เท่าทันสื่อและการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเผชิญกับปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่มีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น อันเนื่องมาจากปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคมและการพัฒนาดังนั้น งานกิจการนักเรียนจึงมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ผ่านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทั้งด้านวิชาการ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การค้นพบศักยภาพของตนเอง ตลอดจนการปลูกฝังความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การมีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน(2) งานสภานักเรียน (3) งานปกครองและระเบียบวินัย และ (4) กิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งล้วนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

ในด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “พรหมวิหาร 4” เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียน ประกอบด้วย เมตตา (ความปรารถนาดี) กรุณา (ความสงสารและช่วยเหลือ) มุทิตา (ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น) และอุเบกขา (ความวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา) หลักธรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูสามารถปฏิบัติงานด้วยความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และยุติธรรม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสถานศึกษา ถือว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสำหรับโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558 : 124)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษา จึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยมุ่งนำหลักการบริหารเชิงพุทธ โดยเฉพาะพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด และส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Core Mixed Methods Design) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจตามลำดับ (Exploratory Sequential Design) ตามแนวคิดของ John W. Creswell (2022, p. 55) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตีความการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) พร้อมนำเสนอผลในรูปแบบความเรียง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 703 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan (อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 43) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 258 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือโดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 จากนั้นกำหนดกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิดและปลายปิด ประกอบด้วย 1) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) 2) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และ 3) แบบปลายเปิด (Open-ended) จำนวน 1 ชุด ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

2.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 จำนวน 4 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอหนังสืออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ในการเก็บข้อมูล

จากนั้นดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนได้ครบจำนวน 258 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

สำหรับการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยใช้วิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียง (โดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล) แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

- วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

- วิเคราะห์ระดับการปฏิบัติการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

- แปลผลตามเกณฑ์มาตราส่วน 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตีความ การวิเคราะห์เนื้อหา การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำเสนอผลในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

(n = 258)

การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.82	0.22	มาก	1
2. ด้านกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน	3.76	0.23	มาก	2
3. ด้านงานสภานักเรียน	3.75	0.25	มาก	3
4. ด้านงานปกครองและระเบียบวินัย	3.70	0.27	มาก	4
โดยภาพรวม	**3.76**	**0.24**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.22) รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 0.23) และด้านงานสภานักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.25) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านงานปกครองและระเบียบวินัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.27)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน ด้านงานสภานักเรียน และด้านงานปกครองและระเบียบวินัย ตามลำดับ

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสให้ความสำคัญกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้เรียนมีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ ครอบครัว พฤติกรรม และความพร้อมทางการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องมีการคัดกรอง ติดตาม เยี่ยมบ้าน ประสานผู้ปกครอง และให้ความช่วยเหลือผู้เรียนเป็นรายบุคคล การดำเนินงานดังกล่าวสะท้อนการบริหารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตาและกรุณา คือ การเอาใจใส่ เข้าใจปัญหา และช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละคน

ส่วนด้านกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชนที่อยู่ในลำดับรองลงมา แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนขยายโอกาสมีบทบาทเชื่อมโยงกับชุมชนอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารจึงให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อร่วมกันดูแลและพัฒนาผู้เรียน ขณะที่ด้านงานสภานักเรียนสะท้อนการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม ฝึกภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ ส่วนด้านงานปกครองและระเบียบวินัยแม้อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจเนื่องมาจากการบริหารวินัยนักเรียนในปัจจุบันต้องเปลี่ยนจากการควบคุมหรือการลงโทษ ไปสู่การปรับพฤติกรรมเชิงบวก ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง และตัวนักเรียนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของกัณพัฒน์ แพงดาน (2564) ที่พบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนขยายโอกาสโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนในหลายมิติ แสดงให้เห็นว่าหลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการบริหารกิจการนักเรียนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในบริบทโรงเรียนขยายโอกาสที่ต้องให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

2. การศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ควรประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ด้านงานสภานักเรียน 3) ด้านงานปกครองและระเบียบวินัย และ 4) ด้านกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน โดยผู้บริหารควรนำหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาเป็นฐานคิดในการบริหารงานทุกด้าน

ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหารควรจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นกลไกหลักในการคัดกรอง ป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคล ใช้หลักเมตตาในการเข้าใจนักเรียน ใช้หลักกรุณาในการช่วยเหลือเมื่อพบปัญหา และใช้อุเบกขาในการดูแลนักเรียนอย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ

ด้านงานสภานักเรียน ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ดำเนินกิจกรรม และประเมินผล โดยครูทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงมากกว่าผู้สั่งการ ใช้หลักมุทิตาในการส่งเสริมและยินดีต่อความสำเร็จของนักเรียน และใช้อุเบกขาในการเปิดพื้นที่ให้นักเรียนทุกกลุ่มมีโอกาสแสดงศักยภาพอย่างเท่าเทียม

ด้านงานปกครองและระเบียบวินัย ผู้บริหารควรพัฒนาระบบวินัยเชิงบวก โดยมุ่งเน้นการเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรม การให้คำปรึกษา การสร้างแรงเสริมทางบวก และการเปิดโอกาสให้นักเรียนปรับปรุงตนเอง มากกว่าการลงโทษเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ควรใช้หลักเมตตาและกรุณาในการช่วยเหลือนักเรียน และใช้อุเบกขาในการกำหนดกติกาและตัดสินใจอย่างยุติธรรม

ด้านกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน ผู้บริหารควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนและแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างรอบด้าน โดยใช้หลักเมตตาในการสร้างความสัมพันธ์ หลักกรุณาในการช่วยเหลือเกื้อกูล หลักมุทิตาในการยกย่องความสำเร็จร่วมกัน และหลักอุเบกขาในการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสวภพ เทพกสิกุล (2559) ที่เสนอว่า การบริหารกิจการนักเรียนควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน โดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และติดตามผลอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งด้านพฤติกรรม คุณธรรม ภาวะผู้นำ และความสัมพันธ์กับสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการบริหารงานกิจการนักเรียนให้ครอบคลุมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน งานสภานักเรียน งานปกครองและระเบียบวินัย และกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน โดยเน้นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง โปร่งใส และยุติธรรม รวมทั้งส่งเสริมการปรับพฤติกรรมเชิงบวกแทนการลงโทษ

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ให้เป็นแนวปฏิบัติร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการดูแล พัฒนา และส่งเสริมนักเรียนอย่างรอบด้าน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ผู้บริหารควรพัฒนาระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารงานกิจการนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสามารถปรับปรุงได้ทันต่อสถานการณ์

2.2 ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้หลักเมตตาและกรุณาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม ครอบครัว เศรษฐกิจ หรือการเรียนรู้

2.3 ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมผ่านงานสภานักเรียน เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีม และจิตสาธารณะ

2.4 ผู้บริหารควรพัฒนาระบบวินัยนักเรียนเชิงบวก โดยเน้นความยุติธรรม ความโปร่งใส การให้คำปรึกษา และการปรับพฤติกรรม มากกว่าการลงโทษเพียงอย่างเดียว

2.5 ผู้บริหารควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันดูแลและพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบ

2.6 ผู้บริหารควรส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกความรับผิดชอบของครู บุคลากร และนักเรียน โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นฐานในการปฏิบัติงาน

2.7 ผู้บริหารควรพิจารณาความดีความชอบและจัดสวัสดิการแก่บุคลากรอย่างเหมาะสม เป็นธรรม และทั่วถึง เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษารูปแบบการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสถานศึกษาของรัฐ เพื่อพัฒนาเป็นโมเดลการบริหารที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

3.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 กับวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา

3.3 ควรศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยเน้นการบริหารเชิงนวัตกรรม การมีส่วนร่วม และการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม

องค์ความรู้ใหม่

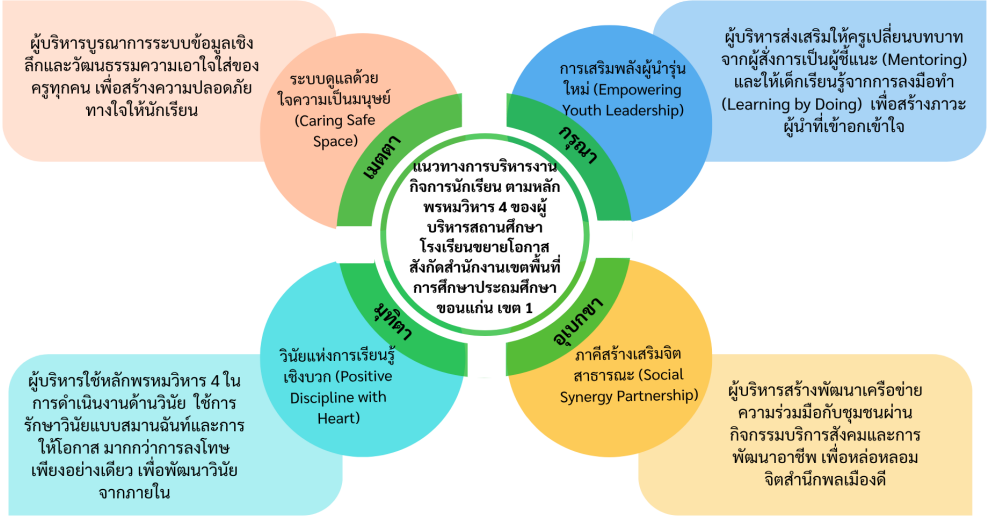

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

กัณพัฒน์ แพงดาน. (2564). การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

กันต์ฤทัย คลังพหล. (2563). การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods research). วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 14(1), 235-256.

กิติมา ปรีดีดิลก. (2532). การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 42). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4). https://person.mwit.ac.th/01-Statutes/NationalEducation.pdf

รัฐพงศ์ นาโพนงาม. (2566). การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพรหมวิหาร 4 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 8(2), 22–23.

สวภพ เทพกสิกุล. (2559). แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนตามแนวคิดเสริมสร้างความยึดมั่นผูกพันระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

Creswell, J. W. (2022). A concise introduction to mixed methods research. SAGE Publications.